

Štruktúra vokalizmu

Napriek stopám niekdajšej krátkosti nemožno dnes už hovoriť o systéme, v ktorom by absentovali dlhé samohlásky a dvojhlásky.

krátke		dlhé		
vysoké		vysoké		
i u		iu/ú í		
predné	e o	zadné	uo/ó ie/é	predné
	ä a		á ia	
	nízke		nízke	

Štruktúra konsonantizmu

b p v f	
	m r j
g k h ch	
d t	n l
d' t'	ň l'
dz c dž č	
z s ž š	

Niektoré osobitosti v distribúcii foném

Vokály

ä

Vyskytuje sa

— za *ę* v krátkej polohe po labiálach (*mäso, päta, väččí, sväťí, svädba, íebä*) i po velárach (*käd'e*). Niekedy tu ešte počuť jotovanú výslovnosť (po labiálach): *mjäso, svjäti, vjäččí*,

— za *ę* v dlhej polohe: *oni robä, svätki*,

— po labiálach za staršie domáce *e* (*mäd, väža*) a cudzie *e* (*ribäz'le*; v tomto prípade počuť aj výslovnosť *ribajz'le*),

— za *a, ä* po pôvodne palatalizovaných labiálach *b', p', m', v'* a spoluhláske *r'*: *Bisträni* (ale aj *Bistriaňi, resp. Bistrjaňi, Ďetväňi, zemäňi, staväť, zarabät', zapät'*).

a

Vďaka pôvodnej „krátkosti“ nárečia má krátke *a* širšiu distribúciu ako v spisovnom jazyku. Nahrádza:

— dlhé *á* akéhokoľvek pôvodu (*pläteňi* namiesto *pläteňí, nemame, zapalki, sómar*),

- spisovné *ia* z pôvodného *ä* za *e* v dlhých polohách (*oni sed'a, radok*),
- spisovné *ia* za *ä* z kontrakcie v nom., gen., akuz. sg. *ęjo-km. neutier: skal'a* (skálie), *uhl'a, budovaňa*,
- staršie domáce *e*: *voňahd'i, sňah, nahat', čačina, pohrab*,
- cudzie staršie *e*: *bl'acha*,
- pôvodne cudzie *a* v slove *fašangi*,
- *a* sa vyskytuje aj ako jerová striednica: *daska*.

á

— *á* je zachované za pôvodné *ä* z kontrakcie: *chudobnejšá, krajšá, v kočári*,

— *á* nachádzame aj v neetymologických polohách (*káplonka, fábrika, páreňica*) v dôsledku hyperkorektnej výslovnosti (nárečie osadníkov bolo krátke, zatiaľ čo okolité obce poznali kvantitatívnu koreláciu).

e

— *e* sa vyskytuje za pôvodné dlhé *ē* v infinitívnych tvaroch sloviess (*pozreť, horeť, odreť*) a v niektorých prézntných tvaroch (*neseš — ale vezješ*); v adjektívach typu *Špakove vršok*; v koreni niektorých slov (*vetor, nestrelajťe — ale strjelat*),

— *e* ako vkladnú hlásku dosadzovanú pri strate slabičnosti *r* nachádzame už len v slovách *čerpák, smerek, Smerečina*,

— vyskytuje sa v archaickej podobe zámena *kterí*,

— v slove *čekať* (*ä>e*).

o

— *o* ako jerová striednica: *jedon* (za *ъ*), *koďi* (za *ъ*),

— *o* za pôvodnú jerovú striednicu *e* (<*ъ*) v skupine *šъ* (*šochtár, šopkat*) a *čъ* (*stromčok, domčok*),

— za pôvodné *ō* v tvare *nemožem* (prípadne zdĺžené *nemóžem*),

— za staré *o* cudzieho pôvodu (v slove *štos*, z nem. *stoß*),

— v skupine *jou* z pôvodného *jeu* (*djouča, pol'jouka, išjou, resp. d'jouča, pol'jouka, išjou*),

— *o* ako vkladná hláska: *kolčovať, káplonka*.

ó

— vyskytuje sa v porovnaní so spisovným jazykom, podobne ako ostatné dlhé vokály, v dôsledku nenáležitého dĺženia častejšie (*sómar*),

— pri slovese *nemóžem* ide zrejme o citové predĺženie zväčša krátkeho vokálu.